

teu els exs. d'oli citats dels llibres de medicina popular, supra); endemés, des d'un principi hom tenia la consciència que *oleum* pertanyia al mateix grup de mots que *oliva* i els derivats: recordem amb aquest motiu que la gent sovint usava el mot *oleum* amb *oliva* per dir *oli d'oliva*. —²⁰ En el passatge de la *Quar.* de StVicentF (p. 58) que cita *AlcM* cal no llegir *per l'oliar* sinó *per l'oliar*, tal com va transcriure-ho Sanchis Sivera. —²¹ En els mateixos passatges dels caps. 138 i 292 que inclou *AlcM*, citant de l'ed. de Coroleu (1886), es llegeix *pernuliari* i *pernoliar* respectivament, però aquestes formes amb *n* són probablement innovacions de l'edició de 1558, que fou la base de la de Coroleu. Notem, a més, la forma *payroliar* en el següent exemple que Alart (*InuLC*) dóna sense esmentar el text: «ha feyta sa confessió, e ha comegat e *payroliat* a ses ordes complidament»; potser sigui del fals Boades. —²² *AlcM* localitza *pernoliar* a València (ciutat), Sueca i Pego, la variant *pernodiar* també a Pego, *peroliar* i *peloriar* a Morella, *peloriar* a Castelló, *peluriar* a Vinarós, *pernoliar* a Tortosa; el tortosí Vergés i Paulí, *Espurnes de Llar*, 41, fa constar que *pernoliar* i *peroliar* s'usen en alguns pobles de la comarca tortosina; a més, el mot *empariolar* 'fer feina', d'ús popular a Mall. i sovint de sentit irònic (*AlcM*, s. v., i *BDLC* x, 216), sembla ser una variant de *peroliar* (però veg. a més el que es diu en el seu lloc alfabètic, vol. III, 294b6ss.). —²³ Spitzer hi objectava a l'opinió de Wagner (*RFE* ix, 1922, 231), que considerava el mot sard d'origen indígena i de formació sàvia de la base *per-in-oleare*. Wagner (*Diz. Etim. Sardo* II, 248) reconeix la procedència catalana del mot en qüestió.

Olivesa, Puig ~, V. *òliba* Ollà, V. *oldà*

OLLA, 'vas rodó de terrissa o metall que serveix per a cuinar', del ll. OLLA id. □ 1.ª doc.: doc. de 1162 (Miret, *Més antig*, p. 18); escrit *ola* en un altre doc. de 1162 d'Urgell (*RBibCat*, vi, 18).

Mot comú amb el cast. *olla*, port. *olha*, gall. *ola*,¹ rom. *oâlă*, fr. ant. *oule*, oc. ant. *ola* (mod. *oulo*),² lomb. *ola*, engad. *ula*; usual en totes les èpoques i ben documentat: «una *ola* de coure» (doc. de 1239);³ «--- scalfà l'aygua en la *olla* ---» (Llull, *Merav.* II, 32; també en *Doctr. Puer.*, p. 280bis); *Cròn.* de Jaume I (*DAG.*); «Una *olla* de coura per XVIII o XX scudelles» (1422, *DAG.*; més exs. del S. xv allà); OPou, *ThPu.* (1575), p. 223; *olla colera* 'una mena d'olla gran' (en doc. bal. de 1388; emprat en un escrit mall. del S. xvi, *DAG.*, i es diu avui a Mall. d'una 'olla que serveix per posar-hi llet destinada a fer formatge'); *olla melera* (1458), *olla lleixivera* (en escrit mall. de 1762); *l'olla del cap* (fig.) 'crani' (Cauliac, 1492); 'la part de calçons que cobreix les anques' (Mall., *DAG.*); *olla* en l'acc. de 'menjar de

carn i llegums' ja en Belv. 1805, Lab. 1839, però és més antic: cf. *olla de pobres* 'menjar d'olla donat als pobres' en el S. xvi (*DAG.*); *olla podrida* 'la que conté ingredients menys freqüents que la normal', *ser de l'olla* 'ser de la companyia dels que governen' (Belv.); *posar l'olla gran dins la xica* 'donar una gran festa amb un gran àpat' (Maldà);⁴ *olla* 'gorg, toll', 'concauïtat en un terreny' (veg. infra); 'clot practicat a la part central del sòl d'una cisterna' (Mall.), 'clot profund que constitueix la part principal del forn de calç' (usual segons *AlcM* a Mall., Eiv. i Val.);⁵ *olla* com a nom d'un joc de nens és usual a Mall. i moltes altres parts; per a la descripció d'aquest joc, i d'altres accepcions i extensa fraseologia, veg. *AlcM*.

Avui *olla* apareix amb *o* oberta en molts llocs contrari al desenvolupament normal de la *ō* originària: així segons JCoromines (*LleuresC*, p. 191, n. 24) a Barcelona, Montseny, Pallars, Boí, València,⁶ i a més a Men. i Mall. (*BDLC* xi, 31; vii, 184);⁷ segons *AlcM* també a Eiv. i a les localitats occidentals de Balaguer, Fraga, Llit., Pla d'Urgell, Andorra, Gandesa, Tortosa etc. D'altra banda, es pronuncia amb *o* tancada a Girona, Blanes, Surroca (Ripollès), Besora, Monistrol de Calders, i a tota la Plana de Vic (JCoromines. *LleuresC*, p. 191, n. 24). De fet, el canvi *o > ò* es dóna en un nombre considerable de mots (*hora*, *nom*, *flor*, *moll*, *peix*), sovint amb més *o* menys la mateixa distribució geogràfica i sembla tenir bastant d'antiguitat: *olla* apareix en rima amb *fol·la* en el *Spill* de JRoig (1772, 14818). Com va mostrar JCoromines el fenomen sembla obeir a una llei fonètica (*LleuresC*, 189ss.; veg. també el que diem a la n. 6 de *NOM*).

Altament, el tractament de la *-LL- > -l-* tampoc no és regular, car segons les lleis fonètiques del català aquest so geminat s'hauria de reduir a *-l-* darrera vocal llarga com en gallo-romànic (cf. fr. ant. *eule*, gasc. *oulo*, bearn. *oule*),⁸ fenomen que es va estendre evidentment fins a l'aragonès a judicar per la presència d'un bon nombre d'exemples medievals d'*ola*.⁹ En realitat, una forma *ola* devia existir en català també, car apareix fossilitzada en el topònim *La Freita* <(O)la Freita, nom que figura en els documents antics com a *Olla fracta* ('tolla esbotzada').¹⁰ La palatal *-l-* de l'*olla* pot ser deguda a un tractament mig-savi o potser a la influència dels mots semànticament relacionats, com ara, *tolla* (*toll*), *ampolla*.¹¹

L'acc. hidro-geològica de 'gorg o toll, concauïtat en un riu o mar que fa remolins', es dóna en l'ibero-romànic¹² i en occità,¹³ i deu ser del període llatí. De fet, és ben freqüent en els documents catalans en baix llatí (cf. el que diem sobre *La Freita* supra i no. 10).¹⁴ En les fonts lexicogràfiques catalanes apareix des de Belv. 1805; *DAG.* indica que *olla* 'gorg' és usual a la Costa de Ponent i afegeix l'ac. de 'soramoll, paratge on la terra és tova i s'enfonsa quan s'hi passa'; Verdager en parla en una rondalla seva així: «Hi ha uns gorgs formats pels sallents d'un primitiu torrent --- generalment són rodons, i an això deuen el nom d'*olles* que se'ls dóna per allà» (citem per *AlcM*); fou usat també per JRuyra en referència a un 'gorg o toll' en